

Határozatok Tára

A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (nagytanács)

2020. április 23.*

„Előzetes döntéshozatal – A foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód – 2000/78/EK irányelv – A 3. cikk (1) bekezdésének a) pontja, a 8. cikk (1) bekezdése és a 9. cikk (2) bekezdése – A szexuális irányultságon alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalma – A munkavállaláshoz, illetve a foglalkozáshoz való hozzájutás feltételei – Fogalom – Homoszexuális személyek alkalmazását kizáró nyilvános nyilatkozatok – Az Európai Unió Alapjogi Chartája 11. cikkének (1) bekezdése, 15. cikkének (1) bekezdése és 21. cikkének (1) bekezdése – Jogvédelem – Szankciók – Kollektív érdekképviseletet ellátó jogi személy – Egy meghatározott panaszos nevében, illetve sértett személy hiányában fennálló keresetösségi jog – Kártérítéshez való jog”

A C-507/18. sz. ügyben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a Corte suprema di cassazione (semmitűszék, Olaszország) a Bírósághoz 2018. augusztus 2-án érkezett, 2018. május 30-i határozatával terjesztett elő az

NH

és

az **Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI – Rete Lenford**

között folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (nagytanács),

tagjai: K. Lenaerts elnök, R. Silva de Lapuerta elnökhelyettes, J.-C. Bonichot, M. Vilaras, E. Regan, P. G. Xuereb és I. Jarukaitis (előadó) tanácselnökök, J. Malenovský, L. Bay Larsen, T. von Danwitz, C. Toader, F. Biltgen, K. Jürimäe, C. Lycourgos és N. Piçarra bírák,

főtanácsnok: E. Sharpston,

hivatalvezető: R. Schiano tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2019. július 15-i tárgyalásra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

- NH képviselőjében C. Taormina és G. Taormina avvocati,
- az Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI – Rete Lenford képviselőjében A. Guariso avvocato,

* Az eljárás nyelve: olasz.

- az olasz kormány képviselőjében G. Palmieri, meghatalmazotti minőségben, segítője: G. De Socio avvocato dello Stato,
 - a görög kormány képviselőjében E.-M. Mamouna, meghatalmazotti minőségben,
 - az Európai Bizottság képviselőjében B.-R. Killmann és D. Martin, meghatalmazotti minőségben,
- a főtanácsnok indítványának a 2019. október 31-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,
meghozta a következő

Ítéletet

- 1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról szóló, 2000. november 27-i 2000/78/EK tanácsi irányelv (HL 2000. L 303., 16. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 4. kötet, 79. o.) 2., 3. és 9. cikkének értelmezésére vonatkozik.
- 2 E kérelmet az NH és az Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI – Rete Lenford (a továbbiakban: Associazione) között az NH által egy rádióműsorban tett azon nyilatkozatok tárgyában folyamatban lévő jogvita keretében terjesztették elő, amely nyilatkozatok szerint ügyvédi irodájában nem szeretne homoszexuális személyekkel együtt dolgozni.

Jogi háttér

Az uniós jog

A Charta

- 3 Az Európai Unió Alapjogi Chartájának (a továbbiakban: Charta) „A véleménynyilvánítás és a tájékozódás szabadsága” című 11. cikkének (1) bekezdése a következőket mondja ki:
„Mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a véleményalkotás szabadságát, valamint az információk és eszmék megismerésének és közlésének szabadságát anélkül, hogy ebbe hatósági szerv beavatkozhatna, továbbá országhatárookra való tekintet nélkül.”
- 4 A Chartának „A foglalkozás megválasztásának szabadsága és a munkavállaláshoz való jog” című 15. cikkének (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik:
„Mindenkinek joga van a munkavállaláshoz és szabadon választott vagy elfogadott foglalkozás gyakorlásához.”
- 5 A Chartának „A megkülönböztetés tilalma” című 21. cikke az (1) bekezdésében kimondja:
„Tilos minden megkülönböztetés, így különösen a nem, faj, szín, etnikai vagy társadalmi származás, genetikai tulajdonság, nyelv, vallás vagy meggyőződés, politikai vagy más vélemény, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés, fogyatékoság, kor vagy szexuális irányultság alapján történő megkülönböztetés.”

A 2000/78 irányelv

6 A 2000/78 irányelv (9), (11), (12) és (28) preambulumbekzdése kimondja:

„(9) A foglalkoztatás és a munkavégzés kulcselemei a mindenki számára biztosítandó esélyegyenlőségnek, s jelentősen hozzájárulnak a polgárok teljes részvételéhez a gazdasági, kulturális és társadalmi életben, valamint képességeik kibontakoztatásához.

[...]

(11) A [...] szexuális irányultságon alapuló hátrányos megkülönböztetés megghiúsíthatja [az EUM-]Szerződés célkitűzéseinek a megvalósítását, különösen a foglalkoztatás magas szintjének és a magas szintű szociális védelemnek az elérését, az életszínvonal növelését, az életminőség javítását, a gazdasági és szociális kohéziót és szolidaritást, valamint a személyek szabad mozgását.

(12) E célból minden közvetlen és közvetett [...] szexuális irányultságon alapuló hátrányos megkülönböztetést az ezen irányelv hatálya alá tartozó területeken [az Unió] belül meg kell tiltani. [...]

[...]

(28) Ez az irányelv minimális elvárásokat határoz meg, így lehetőséget biztosít a tagállamoknak, hogy kedvezőbb rendelkezéseket vezessenek be vagy tartsanak fenn. [...]

7 Ezen irányelv 1. cikke ekképp rendelkezik:

„Ennek az irányelvnek a célja a valláson, meggyőződésen, fogyatékoságon, életkoron vagy szexuális irányultságon alapuló, foglalkoztatás és munkavégzés során alkalmazott hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem általános kereteinek a meghatározása az egyenlő bánásmód elvének a tagállamokban történő megvalósítására tekintettel.”

8 Az említett irányelvnek „A hátrányos megkülönböztetés fogalma” című 2. cikke szerint:

„(1) Ezen irányelv alkalmazásában az »egyenlő bánásmód elve« azt jelenti, hogy az 1. cikkben említett okok alapján nem szabad semmiféle közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetést tenni.

(2) Az (1) bekezdés alkalmazásában:

a) közvetlen hátrányos megkülönböztetés akkor áll fenn, ha egy személy egy másikhoz képest kedvezőtlenebb elbánásban részesül, részesült vagy fog részesülni egy hasonló helyzetben az 1. cikkben hivatkozott okok bármelyike alapján [helyesen: akkor áll fenn, ha az 1. cikkben említett okok bármelyike miatt valaki hasonló helyzetben lévő másik személyhez képest kedvezőtlen bánásmódban részesül, részesült vagy fog részesülni];

b) közvetett hátrányos megkülönböztetés akkor áll fenn, ha egy látszólag semleges előírás, feltétel vagy gyakorlat egy bizonyos vallású vagy meggyőződésű, egy bizonyos fogyatékoságú, egy bizonyos életkorú vagy egy bizonyos szexuális irányultságú személyt más személyekkel szemben hátrányos helyzetbe hoz, kivéve, ha

i. az előírás, feltétel vagy gyakorlat törvényes [helyesen: jogszerű] cél által objektíve igazolható, és a cél elérésére irányuló eszközök megfelelők és szükségesek [...]

[...]

- 9 Ugyanezen irányelv 3. cikke határozza meg ezen irányelv hatályát. E cikk (1) bekezdésének a) pontja értelmében:

„Az [Unióra] átruházott hatáskörök korlátain belül ezt az irányelvet minden személyre alkalmazni kell, mind a köz-, mind a magánszféra vonatkozásában, beleértve a köztestületeket [helyesen: állami szerveket] is a következőkre tekintettel:

- a) a munkavállaláshoz, önálló vállalkozáshoz, a foglalkozáshoz való hozzájutás feltételei, beleértve a kiválasztási és toborzási feltételeket [helyesen: a kiválasztás és a munkaerő-felvétel feltételeit], bármely tevékenységi ágban és a szakmai hierarchia minden szintjén, beleértve az előmenetelt is.”
- 10 A 2000/78 irányelv „Minimumkövetelmények” címet viselő 8. cikke az (1) bekezdésében a következőképpen rendelkezik:

„A tagállamok bevezethetnek, illetve fenntarthatnak olyan intézkedéseket, amelyek az ezen irányelvben meghatározottaknál kedvezőbbek az egyenlő bánásmód elvének védelmét illetően.”

- 11 Ezen irányelv 9. cikke a jogorvoslatról és a végrehajtásról szóló II. fejezetbe tartozik. Ez a „Jogvédelem” címet viselő cikk a (2) bekezdésében előírja:

„A tagállamok biztosítják, hogy azok a szövetségek, szervezetek vagy egyéb jogi személyek, amelyeknek a nemzeti jogban meghatározott előírásoknak megfelelően törvényes érdeke, hogy ezen irányelv rendelkezéseit betartsák, részt vehessenek az ezen irányelv által előírt kötelezettségek betartására létrehozott, bármilyen jogi és/vagy közigazgatási eljárásban, akár a panaszos helyett, akár a panaszos mellett fellépve, annak jóváhagyásával.”

- 12 Az említett irányelv „Szankciók” című 17. cikke a következőket írja elő:

„A tagállamok meghatározzák az irányelv következtében elfogadott nemzeti rendelkezések megsértése esetén alkalmazandó szankciókat, és minden szükséges intézkedést megtesznek annak biztosítására, hogy azokat alkalmazzák. A szankciónak, amely állhat az áldozat [helyesen: sértett] részére fizetendő kártérítésből, hatékonynak, arányosnak és visszatartó erejűnek kell lennie. [...]”

Az olasz jog

- 13 A 2003. július 9-i decreto legislativo n. 216 – Attuazione della direttiva 2000/78 per la parità di trattamento in materia di occupazione e di condizioni di lavoro (a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód érdekében a 2000/78 irányelv átültetéséről szóló 216. sz. felhatalmazáson alapuló törvényerejű rendelet; a GURI 2003. augusztus 13-i 187. száma, 4. o.) alapeljárásban alkalmazandó változata (a továbbiakban: 216. sz. felhatalmazáson alapuló törvényerejű rendelet) 2. cikke (1) bekezdésének a) pontja a következőképpen rendelkezik:

„E [...] rendelet alkalmazásában az egyenlő bánásmód elve azt jelenti, hogy nem szabad valláson, személyes meggyőződésen, fogyatékoságon, életkoron vagy szexuális irányultságon alapuló közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetést tenni. Ez az elv megköveteli, hogy az alábbiakban meghatározott közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetés ne valósuljon meg:

- a) közvetlen hátrányos megkülönböztetés áll fenn, ha egy személlyel szemben vallása, személyes meggyőződése, fogyatékosága, kora vagy szexuális irányultsága miatt kevésbé kedvezően járnak el, mint ahogyan egy másik személlyel szemben hasonló helyzetben eljárnak, eljártak vagy eljárának.”

14 E felhatalmazáson alapuló törvényerejű rendelet 3. cikke (1) bekezdésének a) pontja előírja:

„A valláson, meggyőződésen, fogyatékoságon, életkoron vagy szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetéstől mentes egyenlő bánásmód elvét minden személyre alkalmazni kell, mind a közsférában, mind pedig a magánszférában, és bírói jogvédelemben kell részesíteni a 4. cikkben meghatározott formák szerint, különös figyelemmel az alábbi területekre:

a) a munkavállaláshoz, önálló vállalkozáshoz, a foglalkozáshoz való hozzáférés feltételei, beleértve a kiválasztási és felvételi feltételeket.”

15 A felhatalmazáson alapuló említett törvényerejű rendelet 5. cikke a következőket írja elő:

„(1) A megsértett jogot vagy érdeket képviselő szakszervezetek, szövetségek és szervezetek közokiratban vagy teljes bizonyító erejű magánokiratban adott felhatalmazás alapján – amely alakítás megsértése semmisséget von maga után – jogosultak arra, hogy a 4. cikk értelmében a hátrányos megkülönböztetés sértettjének nevében, javára vagy e sértettet támogatva eljárást indítsanak azon természetes vagy jogi személlyel szemben, akinek/amelynek magatartására vagy aktusára visszavezethető a hátrányos megkülönböztetés.

(2) Az (1) bekezdés szerinti személyek emellett a csoportos hátrányos megkülönböztetés eseteiben is keresetjogi joggal rendelkeznek, amennyiben nem állapíthatók meg közvetlenül és azonnal a hátrányos megkülönböztetéssel sértett személyek.”

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

16 A Bíróság elé terjesztett iratokból kitűnik, hogy NH ügyvéd, és az Associazione olyan ügyvédi egyesület, amely a leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszexuális (LMBTI) személyek bíróság előtti jogvédelmét látja el.

17 Mivel az Associazione véleménye szerint NH a munkavállalók szexuális irányultságán alapuló hátrányos megkülönböztetést megvalósító magatartást tanúsított, megsértve a 216. sz. felhatalmazáson alapuló törvényerejű rendelet 2. cikke (1) bekezdésének a) pontját, keresetet indított NH ellen a Tribunale di Bergamo (bergamói bíróság, Olaszország) előtt.

18 E bíróság munkaügyi bíróságként eljárva, 2014. augusztus 6-i végzésével jogellenesnek nyilvánította NH magatartását, mivel közvetlen hátrányos megkülönböztetést valósított meg azáltal, hogy egy rádióműsor során adott interjúban úgy nyilatkozott, hogy nem kíván homoszexuális személyeket felvenni ügyvédi irodájába, és velük ott együtt dolgozni. A Tribunale di Bergamo (bergamói bíróság) ezen az alapon arra kötelezte NH-t, hogy fizessen meg az Associazione részére 10 000 eurót kártérítés címén, és elrendelte e végzésnek egy országos napilapban történő kivonatos közzétételét.

19 2015. január 23-i ítéletével a Corte d'appello di Brescia (bresciai fellebbviteli bíróság, Olaszország) elutasította az NH által az említett végzéssel szemben benyújtott keresetet.

20 NH ezen ítélettel szemben felülvizsgálati kérelmet terjesztett a Corte suprema di cassazione (semmitőszék, Olaszország) elé. E felülvizsgálati kérelem alátámasztása érdekében NH többek között a 216. sz. felhatalmazáson alapuló törvényerejű rendelet 5. cikkének téves alkalmazását hozza fel, tekintve, hogy a fellebbviteli bíróság elismerte az Associazione keresetjogi jogát, továbbá e felhatalmazáson alapuló törvényerejű rendelet 2. cikke (1) bekezdése a) pontjának és 3. cikkének megsértésére vagy téves alkalmazására hivatkozik azzal az indokkal, hogy az ügyvédi hivatással kapcsolatos véleményét nem munkáltatói minőségében, hanem egyszerű állampolgárként fejtette ki, és a vitatott nyilatkozatoknak nincs semmilyen tényleges szakmai vonatkozása.

- 21 A kérdést előterjesztő bíróság rámutat arra, hogy a fellebbviteli bíróság ítéletében megállapította egyrészt, hogy „a rádióműsorban folytatott beszélgetés során [NH] egy sor olyan, a műsorvezető által a műsor során kiprovokált mondatot mondott, amely [...] alátámasztotta az azon adott személyek csoportjára vonatkozó általános ellenérzését, akiket nem kíván az irodájában látni [...], sem pedig – elméletileg – munkatársként felvenni”, másrészt viszont ezen időszakban semmilyen felvételi eljárás nem volt folyamatban, és nem is terveztek ilyet.
- 22 E vonatkozásban a kérdést előterjesztő bíróság elsőként arra keres választ, hogy egy olyan ügyvédi egyesület, mint az Associazione, a 2000/78 irányelv 9. cikkének (2) bekezdése értelmében vett reprezentatív szervezetnek minősül-e. E tekintetben különösen arra mutat rá, hogy az uniós jog által biztosított jogok megsértése esetén a tagállamokban a jogsértés megszüntetésére és a kártérítésre irányuló kollektív keresetek mechanizmusaira alkalmazandó közös elvekről szóló, 2013. június 11-i 2013/396/EU bizottsági ajánlás (HL 2013. L 201., 60. o.) és „A kollektív jogorvoslat horizontális európai kerete felé” címet viselő, az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának szóló [COM(2013) 401 final] bizottsági közlemény a képviselői keresetindítási jogosultságot meghatározó releváns szempontok között nem csak az adott szervezet alapító okirata szerinti célkitűzés és az állítólagosan megsértett jogok közötti összefüggés, de e szervezet nyereségszerzési céljának hiánya is szerepel.
- 23 A jelen esetben a fellebbviteli bíróság elismerte az Associazione keresetőségi jogát, figyelembe véve annak alapító okiratát, amely rögzíti „az »LMBTI« személyek kultúrájának és jogai tiszteletben tartásának fejlesztéséhez és terjesztéséhez való hozzájárulás célját”, „az igazságszolgáltatás szereplői figyelmének felhívásával” és „ügyvédi hálózat létrehozását [...] irányítja [...] [így] támogatja és előmozdítja a nemzeti és nemzetközi bíróságok előtt a bíróság előtti védekezést, valamint a kollektív védelmi eszközök használatát”.
- 24 A kérdést előterjesztő bíróság kifejti, hogy az olasz jogban, amikor a foglalkoztatással kapcsolatos hátrányos megkülönböztetést nem valamely azonosított sértett, hanem személyek egy csoportja tekintetében gyakorolják, a 216. sz. felhatalmazáson alapuló törvényerejű rendelet 5. cikkének (2) bekezdése kétségtelenül elismeri az e rendelkezésben szereplő azon szervezetek keresetőségi jogát, amelyek a sértettek közössége érdekeit képviselőinek minősülnek. Mindazonáltal a kérdést előterjesztő bíróságnak kétségei vannak azzal kapcsolatban, hogy egy olyan ügyvédi egyesület, amelynek elsődleges célja az LMBTI személyek részére történő jogi segítségnyújtás, pusztán annál fogva, hogy alapító okirata előírja, hogy céljai között e személyek jogai tiszteletben tartásának előmozdítása is szerepel, felruházható-e a saját közvetlen érdeke alapján a foglalkoztatáshoz kapcsolódó hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatos – ideértve a kártérítés megítélésére irányuló – keresetindítási joggal.
- 25 Másodszor a kérdést előterjesztő bíróság arra keresi a választ, hogy a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelemre vonatkozó szabályozás milyen korlátok közé szorítja a véleménynyilvánítás szabadságának gyakorlását. E bíróság megjegyzi, hogy a hátrányos megkülönböztetéssel szemben a 2000/78 irányelv és a 216. sz. felhatalmazáson alapuló törvényerejű rendelet által nyújtott védelem hatálya a munkaviszony létrejöttének, végrehajtásának és megszűnésének eseteire terjed ki, és így érinti a gazdasági tevékenységet. E jogi aktusok azonban nézőpontja szerint idegenek a véleménynyilvánítás szabadságától, és szerinte látszólag nem irányulnak annak korlátozására. Ráadásul az említett jogi aktusok alkalmazása a hátrányos megkülönböztetés tényleges veszélyének fennállásától függ.
- 26 Következésképpen a kérdést előterjesztő bíróság arra keresi a választ, hogy a 2000/78 irányelv és az azt átültető nemzeti szabályozás hatálya alá tartozó, munkavállaláshoz való hozzájutással kapcsolatos helyzet megállapításához szükséges-e, hogy legalább egy egyéni felvételi beszélgetés vagy nyilvános állásajánlat legyen folyamatban, és hogy ilyen körülmény hiányában a véleménynyilvánítás szabadsága védi-e azokat az egyszerű nyilatkozatokat, amelyek nem rendelkeznek legalább a nyilvános állásajánlatok jellemzőivel.

27 E körülmények között a Corte suprema di cassazione (semmitűszék) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

- „1) Úgy kell-e értelmezni a [2000/78] irányelv 9. cikkét, hogy az eltérő szexuális irányultságú személyek csoportjának bíróság előtti védelmére specializálódott ügyvédekkel álló szervezet, amely alapító okiratában megállapítja az e csoport kultúrája és jogai védelmének előmozdítására irányuló célt, automatikusan a közösségi érdek képviselője és olyan nonprofit jellegű szervezet, amely jogosult a bírósági eljárásban eljárni, kártérítés iránti kereset esetében is, az említett csoport tekintetében hátrányosan megkülönböztetőnek vélt tények fennállása esetén?
- 2) A hátrányos megkülönböztetéssel szemben a [2000/78] irányelvben nyújtott védelem hatálya alá tartozik-e az irányelv 2. és 3. cikkének megfelelő értelmezése szerint a homoszexuális személyek csoportjával szemben kifejtett vélemény, amelyben egy szórakoztató rádióműsor során adott interjú közben az interjúalany kijelentette, hogy sosem alkalmazna ilyen személyeket vagy működne együtt azokkal saját [üggyvédi] irodájában, jöllehet ilyen felvételi eljárás nem volt folyamatban, és e személy nem is tervezett ilyet?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

A második kérdésről

- 28 Előzetesen meg kell állapítani, hogy a kérdést előterjesztő bíróság második kérdésével, amelyet elsőként kell megvizsgálni, mind a 2000/78 irányelvnek a hátrányos megkülönböztetés fogalmára vonatkozó 2. cikkére, mind pedig az ezen irányelv hatályára vonatkozó 3. cikkére hivatkozik. Ugyanakkor az előzetes döntéshozatal iránti kérelemből kitűnik, hogy az alapügyben nem az a kérdés merült fel, hogy az NH által tett nyilatkozatok az első rendelkezésben meghatározott „hátrányos megkülönböztetés” fogalmába tartoznak-e, hanem az, hogy azok – tekintettel azokra a körülményekre, amelyek között e nyilatkozatokat tették – az említett irányelv tárgyi hatálya alá tartoznak-e, mivel az irányelv 3. cikke (1) bekezdésének a) pontja a „munkavállalás[és a] foglalkozás[...] feltételei[re]” vonatkozik, „beleértve a kiválasztás és a munkaerő-felvétel feltételeit”.
- 29 Következésképpen meg kell állapítani, hogy második kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra keresi a választ, hogy a 2000/78 irányelv 3. cikke (1) bekezdésének a) pontjában szereplő, „a munkavállaláshoz[, illetve] a foglalkozáshoz való hozzájutás feltételeinek” fogalmát úgy kell-e értelmezni, hogy a valamely személy által egy audiovizuális műsorban tett azon nyilatkozatok, amelyek szerint vállalkozásában soha nem alkalmazna bizonyos szexuális irányultsággal rendelkező személyeket, továbbá nem is dolgozna együtt ilyen személyekkel, még akkor is e fogalomba tartoznak, ha semmilyen felvételi eljárás nem volt folyamatban, illetve nem is terveztek ilyet.
- 30 A 2000/78 irányelvet 3. cikke (1) bekezdésének a) pontja értelmében az Unióra átruházott hatáskörök korlátain belül, a munkavállaláshoz, önálló vállalkozáshoz vagy a foglalkozáshoz való hozzájutás feltételeire – beleértve a kiválasztás és a munkaerő-felvétel feltételeit – tekintettel minden személyre alkalmazni kell, mind a köz-, mind a magánszféra vonatkozásában, beleértve az állami szervezetet is, függetlenül a tevékenység fajtájától és a szakmai hierarchiában elfoglalt helytől, az előmenetelt is beleértve.
- 31 Ez az irányelv „a munkavállaláshoz[, illetve] a foglalkozáshoz való hozzájutás feltételei” fogalmának meghatározásával kapcsolatban nem a tagállamok jogára utal. Az uniós jog egységes alkalmazásának követelményéből és az egyenlőség elvéből márpedig az következik, hogy a jelentésének és hatályának meghatározása érdekében a tagállami jogokra kifejezett utalást nem tartalmazó uniós jogi rendelkezést

az egész Unióban önállóan és egységesen kell értelmezni (lásd ebben az értelemben: 2016. október 18-i Nikiforidis ítélet, C-135/15, EU:C:2016:774, 28. pont; 2019. március 26-i SM (Az algériai kafala hatálya alá helyezett gyermek) ítélet, C-129/18, EU:C:2019:248, 50. pont).

- 32 Ezenkívül, mivel az említett irányelv nem határozza meg „a munkavállaláshoz[, illetve] a foglalkozáshoz való hozzájutás feltételei” kifejezést, azt a köznyelvben elfogadott szokásos jelentését alapul véve kell értelmezni, figyelembe véve azon szövegkörnyezetet, amelyben e kifejezést használják, és azon szabályozás célkitűzéseit, amelynek e kifejezés a részét képezi (lásd ebben az értelemben: 2014. szeptember 3-i Deckmyn és Vrijheidsfonds ítélet, C-201/13, EU:C:2014:2132, 19. pont; 2019. július 29-i Spiegel Online ítélet, C-516/17, EU:C:2019:625, 65. pont).
- 33 A 2000/78 irányelv 3. cikke (1) bekezdése a) pontjának szövegét illetően meg kell állapítani, hogy „a munkavállaláshoz[, illetve] a foglalkozáshoz való hozzájutás feltételei” kifejezés az általános nyelvhasználatban olyan körülményekre és tényekre vonatkozik, amelyek fennállását feltétlenül meg kell állapítani ahhoz, hogy valamely személy megkaphasson egy adott állást vagy munkát.
- 34 Ugyanakkor e rendelkezés szövege önmagában nem teszi lehetővé annak meghatározását, hogy valamely személynek egy adott állásra vagy munkára történő – folyamatban lévő vagy tervezett – felvételi eljárásától teljesen függetlenül tett nyilatkozatok ezen irányelv tárgyi hatálya alá tartoznak-e. Ennélfogva e 3. cikk (1) bekezdésének a) pontja háttérét képező összefüggéseket, valamint az említett irányelv célkitűzéseit kell szem előtt tartani.
- 35 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a 2000/78 irányelvet az EK 13. cikk – jelenleg, módosítást követően az EUMSZ 19. cikk (1) bekezdése – alapján fogadták el, amely hatáskört biztosít az Unió számára a többek között a szexuális irányultságon alapuló hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem érdekében szükséges intézkedések meghozatalára.
- 36 A 2000/78 irányelv 1. cikkének megfelelően, és amint az az irányelvnek mind címéből és preambulumból, mind pedig tartalmából és céljából következik, ezen irányelv célja a többek között a szexuális irányultságon alapuló, „foglalkoztatás és munkavégzés során” alkalmazott hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem általános kereteinek a meghatározása az egyenlő bánásmód elvének a tagállamokban történő megvalósítására tekintettel, a többek között az ezen okon alapuló hátrányos megkülönböztetés elleni hatékony védelem mindenki számára történő biztosításával (lásd ebben az értelemben: 2019. január 15-i E.B. ítélet, C-258/17, EU:C:2019:17, 40. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 37 Ezen irányelv (9) preambulumbekkezdése különösen hangsúlyozza, hogy a foglalkoztatás és a munkavégzés kulcselemei a mindenki számára biztosítandó esélyegyenlőségnek, s jelentősen hozzájárulnak a polgárok teljes részvételéhez a gazdasági, kulturális és társadalmi életben, valamint képességeik kibontakoztatásához. Az említett irányelv (11) preambulumbekkezdése szintén ebben az értelemben mondja ki, hogy a többek között a szexuális irányultságon alapuló hátrányos megkülönböztetés megghiúsíthatja az EUM-Szerződés célkitűzéseinek a megvalósítását, különösen a foglalkoztatás magas szintjének és a magas szintű szociális védelemnek az elérését, az életszínvonal növelését, az életminőség javítását, a gazdasági és szociális kohéziót és szolidaritást, valamint a személyek szabad mozgását.
- 38 A 2000/78 irányelv a hatálya alá tartozó területen ily módon konkretizálja az immár a Charta 21. cikkében foglalt hátrányos megkülönböztetés tilalmának általános elvét (lásd ebben az értelemben: 2018. április 17-i Egenberger ítélet, C-414/16, EU:C:2018:257, 47. pont).
- 39 E célra és a 2000/78 irányelv által védeni kívánt jogok jellegére, valamint az annak alapjául szolgáló alapvető értékekre tekintettel az ezen irányelv hatályát meghatározó 3. cikke (1) bekezdésének a) pontja értelmében vett, „a munkavállaláshoz[, illetve] a foglalkozáshoz való hozzájutás feltételeinek”

fogalma nem értelmezhető megszorítóan (lásd analógia útján: 2011. május 12-i Runevič-Vardyn és Wardyn ítélet, C-391/09, EU:C:2011:291, 43. pont; 2015. július 16-i CHEZ Razpredelenie Bulgaria ítélet, C-83/14, EU:C:2015:480, 42. pont).

- 40 A Bíróság így tehát korábban már kimondta, hogy a 2000/78 irányelv alkalmazható olyan helyzetekben, amelyek a foglalkoztatás és munkavégzés területén a 2000/78 irányelv 3. cikke (1) bekezdésének a) pontja szerinti, „a munkavállaláshoz[, illetve] a foglalkozáshoz való hozzájutás feltételeiről – beleértve a munkaerő-felvétel feltételeit –” szóló nyilatkozatokat érintik. Különösen azt állapította meg, hogy e fogalom alá tartozhatnak a meghatározott munkaerő-felvételi politikára vonatkozó nyilvános nyilatkozatok, még ha azokat akkor tették is, ha a szóban forgó felvételi eljárás nem nyilvános felhívás vagy közvetlen tárgyalás alapján zajlik egy olyan kiválasztási eljárás eredményeképpen, amelynek előfeltétele a jelentkezések benyújtása és azoknak a munkáltató érdekeire tekintettel történő előválogatása (lásd ebben az értelemben: 2013. április 25-i Asociația Accept ítélet, C-81/12, EU:C:2013:275, 44. és 45. pont).
- 41 A Bíróság azt is megállapította, hogy önmagában az a tény, hogy a homofób munkaerő-felvételi politikára utaló nyilatkozatok nem olyan személytől származnak, aki rendelkezik a munkáltató munkaerő-felvételi politikájának közvetlen meghatározására, vagy akár az e munkáltató munkaerő-felvételi kérdésekben történő képviselőre irányuló jogképességgel, nem zárja ki szükségszerűen azt, hogy az ilyen nyilatkozatok a munkavállaláshoz vagy a foglalkozáshoz való hozzájutás e munkáltató által meghatározott feltételei közé tartozzanak. E tekintetben a Bíróság pontosította, hogy az a tény, hogy a munkáltató nem határolódott el egyértelműen az érintett nyilatkozatoktól, továbbá a közvélemény, illetve az érintett csoportok véleménye olyan releváns bizonyítéknak minősülhet, amelyet az eljáró bíróság a tények átfogó értékelésénél figyelembe vehet (lásd ebben az értelemben: 2013. április 25-i Asociația Accept ítélet, C-81/12, EU:C:2013:275, 47–51. pont).
- 42 Ezenkívül az a körülmény, hogy semmilyen felvételi célú eljárás nem volt folyamatban, amikor az érintett nyilatkozatokat tették, nem zárja ki jobban annak lehetőségét, hogy az ilyen nyilatkozatok a 2000/78 irányelv tárgyi hatálya alá tartozzanak.
- 43 E megfontolásokból következik, hogy bár bizonyos körülmények, mint például a folyamatban lévő vagy tervezett felvételi eljárás hiánya, nem döntő jellegűek annak meghatározása szempontjából, hogy a nyilatkozatok valamely meghatározott munkaerő-felvételi politikára vonatkoznak-e, és következésképpen a 2000/78 irányelv 3. cikke (1) bekezdésének a) pontja értelmében vett, „a munkavállaláshoz[, illetve] a foglalkozáshoz való hozzájutás feltételei” fogalmába tartoznak-e, mindazonáltal ahhoz, hogy az ilyen nyilatkozatok ezen irányelvnek e rendelkezés által meghatározott tárgyi hatálya alá tartozzanak, az szükséges, hogy azokat ténylegesen egy adott munkáltató munkaerő-felvételi politikájához lehessen kapcsolni, ami azt követeli meg, hogy az a kapcsolat, amely e nyilatkozatok és a munkavállaláshoz, illetve a foglalkozáshoz való hozzájutásnak e munkáltatónál jelentkező feltételei között fennáll, ne hipotetikus jellegű legyen. Az ilyen kapcsolat fennállását az eljáró nemzeti bíróságnak az érintett nyilatkozatokat jellemző körülmények átfogó elemzése keretében kell értékelnie.
- 44 Ami az e célból figyelembe veendő szempontokat illeti, pontosítani kell, hogy – amint arra a főtanácsnok indítványának 53–56. pontjában lényegében szintén rámutatott – elsősorban a szóban forgó nyilatkozatokat tevő személy jogállása releváns, továbbá az, hogy milyen minőségben nyilatkozott, amelyek alapján vagy az állapítható meg, hogy ő maga is egy lehetséges munkáltató, vagy pedig az, hogy jogilag vagy ténylegesen képes arra, hogy meghatározó befolyást gyakoroljon a potenciális munkáltató munkaerő-felvételi politikájára vagy döntésére, vagy legalábbis a közvélemény és az érintett körök képesnek tarthatják őt arra, hogy ilyen befolyást gyakoroljon, még akkor is, ha nem rendelkezik arra vonatkozó jogképességgel, hogy az érintett munkáltató munkaerő-felvételi politikáját meghatározza, illetve hogy a felvétel terén e munkáltató nevében kötelezettséget vállaljon vagy képviselje őt.

- 45 Másodszor a vonatkozó nyilatkozatok jellege és tartalma is releváns. E nyilatkozatoknak az érintett munkáltatónál a munkavállaláshoz vagy a foglalkozáshoz való hozzájutás feltételeire kell vonatkozniuk, és bizonyítaniuk kell e munkáltatónak a 2000/78 irányelvben előírt valamely szempont alapján történő hátrányos megkülönböztetésre irányuló szándékát.
- 46 Harmadszor figyelembe kell venni a szóban forgó nyilatkozatok megtételének hátterét, különösen e nyilatkozatok nyilvános vagy magánjellegét, illetve azt, hogy azokat – akár a hagyományos médián, akár a közösségi hálózatokon keresztül – a nyilvánosság számára közvetítették.
- 47 A 2000/78 irányelv ezen értelmezését nem gyengíti a véleménynyilvánítás szabadsága gyakorlásának a kérdést előterjesztő bíróság által hivatkozott esetleges korlátozása, amelyhez az vezethet.
- 48 Kétségtelen, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága mint a demokráciára és a pluralizmusra épülő, azon értékeket magáénak valló társadalom lényegi alapja, amelyeken az Unió az EUSZ 2. cikk szerint alapul, a Charta 11. cikkében biztosított alapvető jognak minősül (2011. szeptember 6-i Patriciello ítélet, C-163/10, EU:C:2011:543, 31. pont).
- 49 Mindazonáltal, amint az a Charta 52. cikkének (1) bekezdéséből kitűnik, a véleménynyilvánítás szabadsága nem abszolút jog, és annak gyakorlása korlátozható, feltéve hogy e korlátozásokat törvény írja elő, és azok tiszteletben tartják e jog lényeges tartalmát, valamint az arányosság elvét, vagyis azt, hogy a korlátozások elengedhetetlenek, és ténylegesen az Unió által elismert általános érdekű célkitűzéseket vagy mások jogainak és szabadságainak védelmét szolgálják. Márpedig, amint azt a főtanácsnok az indítvány 65–69. pontjában megállapította, a jelen ügyben éppen ez a helyzet.
- 50 A véleménynyilvánítás szabadsága gyakorlásának a 2000/78 irányelvből esetlegesen eredő korlátozásait ugyanis törvény írja elő, mivel azok közvetlenül ezen irányelvből erednek.
- 51 E korlátozások egyébiránt tiszteletben tartják a véleménynyilvánítás szabadságának lényeges tartalmát, mivel kizárólag a 2000/78 irányelv céljainak, azaz a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód elvének a biztosítása, valamint a foglalkoztatás és a szociális védelem magas szintjének elérése érdekében alkalmazandók. Ezeket tehát e célok igazolják.
- 52 Az ilyen korlátozások tiszteletben tartják az arányosság elvét is, mivel a tiltott hátrányos megkülönböztetés okait a 2000/78 irányelv 1. cikke sorolja fel, amely irányelvnek mind tárgyi, mind pedig személyi hatályát ezen irányelv 3. cikke határozza meg, és a véleménynyilvánítás szabadságának gyakorlásába való beavatkozás nem haladja meg az említett irányelv célkitűzéseinek megvalósításához szükséges mértéket, mivel csak azokat a nyilatkozatokat tiltja, amelyek a foglalkoztatás vagy a munkavégzés területén hátrányos megkülönböztetést valósítanak meg.
- 53 Ezenkívül a véleménynyilvánítás szabadsága gyakorlásának a 2000/78 irányelvből eredő korlátozása szükséges a foglalkoztatáshoz és a munkavégzéshez kapcsolódó jogok biztosításához, amelyekkel az ezen irányelv 1. cikkében szereplő okok valamelyikével jellemzett személycsoportokhoz tartozó személyek rendelkeznek.
- 54 Különösen, ha a nyilatkozatok – a 2000/78 irányelv 3. cikke (1) bekezdésének a) pontjában szereplő és a jelen ítélet 43. pontjában kifejtett, a „munkavállaláshoz[, illetve] a foglalkozáshoz való hozzájutás feltételei” fogalom értelmezésével ellentétben – pusztán azon okból nem tartoznának ezen irányelv tárgyi hatálya alá, mert azokat a felvételi eljáráson kívül tették, például egy audiovizuális szórakoztató műsor keretében, vagy mert azok az e nyilatkozatokat tevő személy egyéni véleménye kifejezésének minősülnek, maga az említett irányelv által a foglalkoztatás és a munkavégzés terén biztosított védelem lényege válhatna illuzórikussá.

- 55 Ugyanis, amint arra a főtanácsnok indítványának 44. és 57. pontjában lényegében rámutatott, minden felvételi eljárásban az elsődleges kiválasztás a szerint történik, hogy a személyek pályáztak-e, vagy sem. Márpedig a foglalkoztatás és munkavégzés terén hátrányosan megkülönböztető véleményeknek a munkáltató vagy a valamely vállalkozás munkaerő-felvételi politikájára meghatározó befolyás gyakorlására alkalmas, vagy ilyennek tartott személy általi megfogalmazása alkalmas arra, hogy visszatartsa az érintett személyeket attól, hogy állásra pályázzanak.
- 56 Következésképpen azok a nyilatkozatok, amelyek a 2000/78 irányelv 3. cikkében meghatározott tárgyi hatálya alá tartoznak, nem mentesülhetnek a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem ezen irányelv által létrehozott rendszere alól azzal az indokkal, hogy e nyilatkozatokat egy audiovizuális szórakoztató műsor során tették, avagy e nyilatkozatok egyúttal az azokat kifejező személynek az érintett személycsoporttal kapcsolatos egyéni véleményének megnyilvánulását képezik.
- 57 A jelen ügyben a kérdést előterjesztő bíróság feladata annak értékelése, hogy az alapügyben szóban forgó nyilatkozatokat jellemző körülmények alapján megállapítható-e, hogy az e nyilatkozatok és az érintett ügyvédi irodán belüli munkavállaláshoz vagy a foglalkozáshoz való hozzájutás feltételei közötti kapcsolat nem hipotetikus, mivel az ilyen értékelés ténybeli jellegű, és e bíróságnak ezen értékelés keretében a jelen ítélet 44–46. pontjában meghatározott szempontokat kell alkalmaznia.
- 58 A fenti megfontolások összességére tekintettel a második kérdésre azt a választ kell adni, hogy a „munkavállaláshoz[, illetve] a foglalkozáshoz való hozzájutás feltételeinek” a 2000/78 irányelv 3. cikke (1) bekezdésének a) pontjában szereplő fogalmát úgy kell értelmezni, hogy a valamely személy által egy audiovizuális műsor során tett azon nyilatkozatok, amelyek szerint vállalkozásában soha nem alkalmazna bizonyos szexuális irányultsággal rendelkező személyeket, továbbá nem is dolgozna együtt ilyen személyekkel, még akkor is e fogalomba tartoznak, ha semmilyen felvételi eljárás nem volt folyamatban, illetve nem is terveztek ilyet, feltéve hogy az e nyilatkozatok és a munkavállaláshoz vagy a foglalkozáshoz való hozzájutás e vállalkozásnál jelentkező feltételei közötti kapcsolat nem hipotetikus.

Az első kérdésről

- 59 Első kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a 2000/78 irányelvet úgy kell-e értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely szerint az olyan ügyvédi egyesület, amelynek alapító okirata szerinti célja meghatározott szexuális irányultsággal rendelkező személyek bíróság előtti védelme, valamint e személycsoport kultúrájának és jogai tiszteletben tartásának előmozdítása, e célnál fogva és esetleges haszonszerzési céljától függetlenül automatikusan jogosult arra, hogy olyan bírósági eljárást kezdeményezzen, amely az ezen irányelvből eredő kötelezettségek betartatására és – adott esetben – kártérítés igénylésére irányul, amennyiben olyan tények következnek be, amelyek az említett személycsoportnak az említett irányelv értelmében vett hátrányos megkülönböztetését valósíthatják meg és konkrét sértett személy nem azonosítható.
- 60 A 2000/78 irányelv 9. cikkének (2) bekezdése értelmében a tagállamok biztosítják, hogy azok a szövetségek, szervezetek vagy egyéb jogi személyek, amelyeknek – a nemzeti jogban meghatározott előírásoknak megfelelően – törvényes érdeke, hogy ezen irányelv rendelkezéseit betartsák, részt vehessenek az említett irányelv által előírt kötelezettségek betartatására létrehozott, bármilyen jogi és/vagy közigazgatási eljárásban, akár a panaszos helyett, akár a panaszos mellett fellépve, annak jóváhagyásával.
- 61 Így magából e rendelkezés szövegéből következik, hogy az nem követeli meg, hogy az olyan egyesület, mint amelyről az alapügyben szó van, a tagállamokban a 2000/78 irányelvből eredő kötelezettségek betartatására irányuló bírósági eljárást kezdeményezhessen abban az esetben, ha egyetlen sértett sem azonosítható.

- 62 Mindazonáltal a 2000/78 irányelv (28) preambulumbekzdésével összefüggésben értelmezett 8. cikkének (1) bekezdése kimondja, hogy a tagállamok bevezethetnek, illetve fenntarthatnak olyan intézkedéseket, amelyek az ezen irányelvben meghatározottaknál kedvezőbbek az egyenlő bánásmód elvének védelmét illetően.
- 63 E rendelkezésre támaszkodva a Bíróság megállapította, hogy a 2000/78 irányelv 9. cikkének (2) bekezdése egyáltalán nem tiltja, hogy a tagállamok nemzeti jogszabályaikban biztosítsák, hogy az egyesületek, amelyeknek jogos érdekükben áll ezen irányelv betartásának biztosítása, bírósági vagy közigazgatási eljárást indíthassanak annak érdekében, hogy az említett irányelvből eredő kötelezettségek betartását biztosítsák, akkor is, ha nem egy meghatározott sértett személy nevében, illetve azonosítható sértett személy hiányában járnak el (2013. április 25-i Asociația Accept ítélet, C-81/12, EU:C:2013:275, 37. pont).
- 64 Amennyiben valamely tagállam ilyen döntést hoz, az ő feladata annak meghatározása, hogy az olyan egyesület, mint amilyen az alapügyben szerepel, milyen feltételek mellett indíthat bírósági eljárást a 2000/78 irányelv által tiltott hátrányos megkülönböztetés fennállásának megállapítása és annak szankcionálása érdekében. A tagállam feladata többek között annak meghatározása, hogy az, hogy az egyesület haszonszerzési vagy nem haszonszerzési célja befolyásolja-e az ilyen értelmű keresetjogi jogának értékelését, valamint az ilyen kereset terjedelmének pontosítása, különös tekintettel azokra a szankciókra, amelyeket ez utóbbi eljárás eredményeként kiszabhatnak, és az ilyen szankcióknak a 2000/78 irányelv 17. cikkének megfelelően hatékonyaknak, arányosaknak és visszatartó erejűeknek kell lenniük, abban az esetben is, ha konkrét sértett személy nem azonosítható (lásd ebben az értelemben: 2013. április 25-i Asociația Accept ítélet, C-81/12, EU:C:2013:275, 62. és 63. pont).
- 65 A fenti megfontolásokra tekintettel az első kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 2000/78 irányelvet úgy kell értelmezni, hogy azzal nem ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely szerint az olyan ügyvédi egyesület, amelynek alapító okirata szerinti célja meghatározott szexuális irányultsággal rendelkező személyek bíróság előtti védelme, valamint e személycsoport kultúrájának és jogai tiszteletben tartásának előmozdítása, e célnál fogva és esetleges haszonszerzési céljától függetlenül automatikusan jogosult arra, hogy olyan bírósági eljárást kezdeményezzen, amely az ezen irányelvből eredő kötelezettségek betartására és – adott esetben – kártérítés igénylésére irányul, amennyiben olyan tények következnek be, amelyek az említett személycsoportnak az említett irányelv értelmében vett hátrányos megkülönböztetését valószínűsítik meg és konkrét sértett személy nem azonosítható.

A költségekről

- 66 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (nagytanács) a következőképpen határozott:

- 1) A „munkavállaláshoz[, illetve] a foglalkozáshoz való hozzájutás feltételeinek” a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról szóló, 2000. november 27-i 2000/78/EK tanácsi irányelv 3. cikke (1) bekezdésének a) pontjában szereplő fogalmát úgy kell értelmezni, hogy a valamely személy által egy audiovizuális műsorban tett azon nyilatkozatok, amelyek szerint vállalkozásában soha nem alkalmazna bizonyos szexuális irányultsággal rendelkező személyeket, továbbá nem is dolgozna együtt ilyen személyekkel, még akkor is e fogalomba tartoznak, ha semmilyen felvételi eljárás nem volt folyamatban, illetve nem is terveztek ilyet, feltéve hogy az e nyilatkozatok és a munkavállaláshoz vagy a foglalkozáshoz való hozzájutás e vállalkozásnál jelentkező feltételei közötti kapcsolat nem hipotetikus.

- 2) A 2000/78 irányelvet úgy kell értelmezni, hogy azzal nem ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely szerint az olyan ügyvédi egyesület, amelynek alapító okirata szerinti célja meghatározott szexuális irányultsággal rendelkező személyek bíróság előtti védelme, valamint e személycsoport kultúrájának és jogai tiszteletben tartásának előmozdítása, e célnál fogva és esetleges haszonszerzési céljától függetlenül automatikusan jogosult arra, hogy olyan bírósági eljárást kezdeményezzen, amely az ezen irányelvből eredő kötelezettségek betartására és – adott esetben – kártérítés igénylésére irányul, amennyiben olyan tények következnek be, amelyek az említett személycsoportnak az említett irányelv értelmében vett hátrányos megkülönböztetését valósíthatják meg és konkrét sértett személy nem azonosítható.

Aláírások